

Pilch Jenő

(1872–1937)

Családi háttér és tanulmányok

Pilch Jenő József 1872. május 29-én született Pécsen, Pilch Antal m. kir. törvényszéki bíró és Wlasszák Karolina fiaként, római katolikus vallású családban.

A cisztercita főgimnázium négy osztályát végezte el szülővárosában, majd 1886 és 1890 között a budapesti Ludovika Akadémia tényleges állományú tiszt-képző tanfolyamának hallgatója volt, ahol félfizetési helyen folytatta tanulmányait. A szűkebben vett katonai tárgyakon kívül földrajzból és német nyelvből is végig igen jó eredményt ért el tanulmányai folyamán. A Ludovika Akadémiát jó összeredménnyel végezte el.

Az utolsó békeévek

Katonai pályafutása csapattisztként indult. 1890. szeptember 1-jén hadapród címzetes őrmesterként kezdte meg szolgálatát a m. kir. brassói 24. honvéd gyalogezred I. zászlóaljában. 1891. január 1-jén hadapród-tiszthelyettessé, 1891. november 1-jén pedig soron kívül hadnaggyá nevezték ki alakulatánál. Előljárói

hamar felfedezték az átlagosnál magasabb szellemi képességeit és használhatóságát. 1894. május 1-jén áthelyezték a m. kir. pécsi 19. honvéd gyalogezred I. zászlóaljába. Pécsi alakulatánál előbb zászlóaljsegédtiszt, majd ezredsegédtiszt beosztást látott el. 1895. május 1-jén főhadnaggyá nevezték ki ezredénél. Szakmai ismereteinek bővítése céljából és magasabb képzettségre törekedve 1896-ban Budapesten igen jó eredménnyel végezte el a Ludovika Akadémia felsőbb tiszti tanfolyamát. A tanfolyamra évente 35, legalább jó minősítésű, két éve már csapatnál szolgáló honvédtiszt nyert felvételt, és célja a hallgatók felkészítése volt az osztrák–magyar vezérkari tisztképzés fellegvárának számító, 1852-ben alapított bécsi cs. és kir. hadiiskolára. Akkoriban a nyolc legjobb honvédtiszt-hallgató került be ide felvételi nélkül. Akiknek ez nem sikerült, azokat a tanfolyam elvégzése után különböző segédtiszt vagy tanári beosztásokban alkalmazták. Pilch Jenő az utóbbi kategóriába tartozott. Parancsnoka 1897-ben tanári alkalmazásra kiválóan minősítette.

Pilch Jenő főhadnagy 1900. november 18-án vette nőül az 1879. április 10-én született galsai Polgár Blankát Budapesten. Gyermeke nem született házasságából.

1900-ban készült előjárói jellemzésében szerepelt először, hogy sokat gyengélkedik. 1901-ben megrendült egészsége arra kényszerítette, hogy megváljon a fényesebb tiszti karrierral kecsegtető csapattiszti szolgálattól, és intézményi beosztást vállaljon.

E pályamódosítás tette véglegessé elhatározását, hogy hivatásos kutatóként és íróként, továbbá szerkesztőként és szervezőként álljon a magyar hadtörténelem megújításának szolgálatába.

1901. szeptember 1-jén kezdte meg előbb segédtiszt, majd tanári pályafutását a pécsi m. kir. honvéd hadapródiskolában, ahol 1901. november 1-jén II. osztályú századossá nevezték ki beosztásában. 1904. január 1-jén felmentették a pécsi honvéd hadapródiskola tanári állásából, és a pécsi 19. honvéd gyalogezred állományába helyezték vissza. 1904. november 1-jén I. osztályú századossá nevezték ki pécsi alakulatánál. 1907-től a Budapesten működött honvéd központi tiszti iskola segédtisztjeként és a honvéd gazdasági tiszti iskola tanáráként, majd utóbbi parancsnokaként ténykedett. 1911. november 1-jén tartósan a budapesti m. kir. Honvédelmi Minisztérium 11. osztályára vezényelték, (amely a honvéd nevelő- és képzőintézetek szervezésével, vezetésével, személyi ügyeivel foglalkozott, mind katonai, mind gazdasági, mind pedig tudományos tekintetben). Minisztériumi beosztása mellett 1911–1913 között a Budapesti Tudományegyetem bölcsészkarának rendkívüli hallgatójaként, három féléven át történelmet tanult.

1913. február 1-jén áthelyezték a honvéd helyi alkalmazású tisztek 1. csoportjába. (A helyi alkalmazásban álló honvédtisztek többnyire testi alkalmasságuk csökkent foka miatt nem a csapatoknál, hanem különböző intézményeknél, szolgálati ágaknál vagy parancsnokságoknál teljesítettek szolgálatot. A honvédségnél 1876 óta külön állománycsoportot alkottak. Előléptetésük üteme néhány évvel lassabb volt, mint a csapatoknál szolgáló tisztek esetében. 1896-tól kezdve két csoportra osztották őket: az 1. csoportba soroltak csak századosi, a 2. csoportban lévők alezredesi rendfokozatot érthettek el. 1914-ben összesen 218 helyi alkalmazású tiszt szolgált a honvédség kötelékében.) Pilch Jenőt állománycsoportján belül a budapesti Ludovika Akadémia állományába helyezték, átvette a Ludovika Akadémia könyvtárának vezetését, s könyvtárosi teendői mellett még az Akadémia katonai földrajz tanáráként is tevékenykedett. Előadásai közben is nagy hangsúlyt helyezett a hadtörténelmi példák bemutatására. Ekkor ért katonai pályafutásának ahhoz az állomásához, amely kiindulópontja volt kezdődő széles körű tudományos munkásságának. A honvédtisztképzés fellegvárában végzett eredményes tanári és könyvtárosként teljesített lelkiismeretes munkája, valamint tudományos tevékenységének elismeréseként 1913. november 1-jével őrnaggyá, 1916. május 1-jével pedig alezredessé nevezték ki beosztásában.

A Nagy Háborúban

Az első világháború kitörésekor – mivel szervezete nem tudott volna megbirkózni a frontszolgálat fáradalmaival, s nem vonulhatott volna alakulatával a hadszíntérre, továbbra is megmaradt hátországi beosztásában, a Ludovika Akadémia könyvtárának élén és annak tanáráként. Az első világháború idején szokásos mindennapi teendői mellett még a Tartalék Gazdasági Tisztiskola parancsnokaként is nagyon jó eredményeket ért el. 1915-ben a Honvédelmi Minisztérium Sajtóügyi Osztályán is foglalkoztatták, majd 1915–1916 folyamán a Hadfelügyeleti Bizottság sajtóosztályán a napi sajtó cenzoraként is kiváló és hasznos tevékenységet végzett. 1917–1918-ban a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójának elnöklete alatt működő könyvkiviteli bizottság alelnöki tisztségével is megbízták. Nem kis szerepe volt abban, hogy a Ludovika Akadémia könyvtára és könyvállománya veszteség nélkül vészelte át a proletárdiktatúra időszakát 1919-ben. Országosan is elismert szakemberként a Ludovika könyvtárának vezetése mellett, 1920-ban a vidéki katonai könyvtárak felügyelőjévé is kinevezték.

A Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum állományában

1920. november 24-én helyezték át alezredesként a Ludovika Akadémiáról a m. kir. Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum állományába. Elévülhetetlen érdemeket szerzett az intézmény önálló osztályaként megalakult szakkönyvtár (a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum szervezetén belül manapság is működő Hadtörténeti Könyvtár elődje) megalapítása és megszervezése során. Az általa 1929-ig igazgatóként irányított könyvtár 1923-ban Honvéd Központi Könyvtár néven egyesült az Országos Tiszti Kaszinó könyvtárával, és a Váci utca 38. szám alatti épületbe költözött. Eleinte az első világháború időszaka előnyt élvezett a beszerzések tekintetében az egyéb témájú hadtörténelmi munkákkal szemben. Kezdetben a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának adományával, majd a felosztott helyőrségi könyvtárak anyagával, mintegy 80 000 kötettel gyarapodott a gyűjtemény. A kevés munkatárssal működő könyvtárban 1923-ig lényegében csak a rendezési és leltározási munkákat végezték. (Az 1926. május 26-án Ausztriával megkötött – a kettős monarchia közös szellemi tulajdonát képező történelmi értékű levéltári dokumentumok, könyvek és műtárgyak elosztásáról szóló – badeni egyezmény értelmében mintegy 2800 kötetnyi értékes, főként török kori könyvanyag érkezett haza Bécsből.) A könyvtár katonai tudományos csoportja gyűjtötte mindazokat a belföldi és értékeőbb külföldi nyomtatott műveket, amelyek a katonai szaktudományokkal foglalkoztak, vagy azokkal szoros összefüggésben álltak.

Pilch Jenőt időközben, 1921. május 1-jével ezredessé nevezték ki, majd 1921. június 1-jén a trianoni béke rendelkezései következtében nyugállományba helyezték. 1921. szeptember 1-jén hivatalosan is szolgálati nyugállományba helyezték, azonban tovább folytathatta munkáját a Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum (1922 novemberétől m. kir. Hadtörténelmi Levéltár) könyvtárának élén.

Pilch Jenő a 20. század első harmadának egyik legjelentősebb hadtörténet-sze és neves katonai szakíróinak egyike volt. Életműve teljesnek tekinthető, és jelentős helyet foglal el a 20. század magyar hadtudományának történetében. Elsősorban a magyar hadtudomány klasszikus szakterületét művelte, vagyis az újkori és a 19. századi magyar hadtörténelemmel foglalkozó tanulmányokat és írásműveket írt. Gyalóky Jenő és Markó Árpád mellett meghatározó szerepet játszott a 20. század első felében a magyar hadtörténetírás megújításában, korszerűsítésében. Már fiatal tiszttól kezdve foglalkoztatták a hadtörténelmi kérdések, különösen a napóleoni korszak hadtörténeti vonatkozásait dolgozta fel nagy alaposággal, és vált ezen időszak kiváló ismerőjévé. Munkáiban olyan

részleteket igyekezett – önálló és széles körű forráskutatások alapján – megvilágítani, amelyeket a korábbi kutatók és történészek mellőztek, vagy pedig tévesen ítélt meg. Pilch felismerte a hadtörténelem nevelő hatását, amelyet nemcsak a hivatásos katonákkal és a szakemberekkel, hanem az olvasók szélesebb rétegeivel is igyekezett megkedveltetni. Ezért a kitűnő tollú és nagy műveltséggel rendelkező katonatudós publikációs tevékenysége is két irányban zajlott. A közel három évtizedet felölelő tudományos munkássága során egyrészt tudományos igényű tanulmányokat és összefoglaló műveket írt az értő szakemberek, valamint a katonák számára, másrészt az érdeklődő olvasóközönség ismereteihez szabott népszerű munkákat is készített. Célul tűzte ki a magyar katonák és csapatok ezeréves történetének, helytállásának és vitézségének megörökítését írásban, továbbá annak megismertetését a felnövekvő nemzedékekkel.

Markó Árpád megállapítása szerint Pilch Jenő kutatói és hadtörténetírói munkásságában három időszakot lehetett elkülöníteni. Az első időszak 1908-tól az első világháború kitöréséig tartott. Ebben az időintervallumban Pilch megkezdte a régi magyar hadiesemények módszeres feldolgozását. Értékes rövidebb vagy nagyobb terjedelmű közleményekben több feledésbe merült vagy nem ismert magyar haditettet tárt az olvasók elé, továbbá budapesti egyetemi tanulmányaival mélyítette szakmai tudását. Írói tevékenységének második korszaka az első világháborút, a forradalmakat és az azután következő éveket ölelte fel, és nagyjából 1930-ig tartott. Ebben az időszakban a régi magyar hadtörténettel foglalkozó tevékenysége háttérbe szorult, s helyet adott a korszerű hadtudományi kérdések szakavatott feldolgozásának. Az időszak vége felé már nagyobb szabású művek írásához és összeállításához kezdett. Történetírói működésének haláláig tartó harmadik időszakában nagyobb méretű munkák írójaként és gyűjteményes művek szerkesztőjeként, illetve munkatársaként felbecsülhetetlen szolgálatokat tett a magyar hadtörténetírásnak. Valamennyi munkájában megfigyelhető volt pártatlansága és elfogulatlansága.

Rendkívül gazdag tudományos és hadtörténetési életművéből csupán a jelentősebb műveket és az azokban megfogalmazott főbb, előremutató gondolatokat érdemes kiemelnünk.

Tanári beosztásában ébredt rá arra, hogy mennyire fontos nemzetépítő tényező az ifjúság katonai szellemének, érdeklődésének felébresztése, illetőleg fejlesztése. Éppen ezért tette közzé *A katonai szellem ébresztése és fejlesztése* című első tanulmányát, amely mint jutalmazott pályamunka jelent meg a *Magyar Katonai Közönyben* 1908-ban. A veleszületett írói tehetséggel és nagy hadtörténeti felkészültséggel megírt ötvenoldalas tanulmányával megelőzte

a hadtörténeti és hadtudományi kérdésekkel foglalkozó kortárs katonairókat. Akkoriban az ifjúság honvédelmi szellemének fejlesztésével alig foglalkozott valaki. Pilch a katonai szellem ébresztésére és fejlesztésére a hadtörténelmet tartotta a legjobb eszköznek. Tanulmányában megmagyarázta, hogyan kellene a katonai szellemet a katonai nevelő- és képzőintézetekben hadtörténeti példák elemzésével fejleszteni. Azt kívánta, hogy a hadtörténelem tanítása nagyobb teret kapjon a katonaiskolákban. Felvetette, hogy a tankönyveket a tanulmányok befejezése után a végzett hallgatók ajándékként magukkal vihessék. Tanácsokat adott a csapatok tartalékos tisztjeinek és legénységének történeti alapokon nyugvó nevelésére, továbbá sürgette az ezredtörténetek megírását, a magyar hadilevéltár és hadimúzeum felállítását, a színházak és a mozik bekapcsolását a hazafias magyar hadtörténeti nevelésbe. Már ekkor megmutatkozott lényeglátása, továbbá az a törekvése, hogy a magyar társadalom mind szélesebb rétegeinek hívja fel figyelmét a hadtörténelem fontosságára, valamint a hadtörténelem-oktatás nélkülözhetetlenségére a honvédtisztképzés terén. Ezen tanulmánya egész későbbi tudományos életművének mintegy programadója, hiszen az ott megfogalmazott alapelvekhez élete végéig hű maradt, s szakirói ténykedését is a hadtörténelem népszerűsítésének szolgálatába állította.

Egy év múlva, a *Magyar Katonai Közlöny* 1909-es évfolyamában közreadta első hadtörténelmi tanulmányát a *Magyar csapatok előőrsi harca a solferinói csatában* címmel, amelyet aztán a gondos forráskutatásokon alapuló művek hosszú sora követett. A bécsi hadilevéltárban végzett kutatásai alapján írta meg egyik legkiválóbb művét *A magyar csapatok az 1812. évi hadjáratban* címmel, amely elnyerte a MTA Hadtörténeti Bizottságának pályadíját, és megjelent a *Hadtörténelmi Közlemények* 1913. évfolyamában. Az első világháborút megelőző években megjelent hosszabb-rövidebb terjedelmű hadtörténelmi témájú tanulmányai, cikkei mind az 1866 előtti időszak egy-egy magyar szempontból fontos hadjáratáról, csatájáról vagy személyiségéről szólnak.

A Nagy Háború kitörése után a közérdeklődés a világegés katonai vonatkozásai felé irányult, így nem csoda, ha Pilch Jenőt, a Ludovika könyvtárigazgatóját és a tudós katonát kérték fel az *Ausztria és Magyarország hadserege* című, a *Magyar Könyvtár* sorozatban megjelent, s igen jól sikerült összefoglaló mű megírására. Önálló népszerűsítő munkái közül az elsőt 1914-ben adta ki, *Mit kell tudnunk a háborúról* címen. Rákosi Jenő, a *Budapesti Hírlap* főszerkesztőjének felkérésére 1915–1916-ban állandó munkatársként, katonai rovatvezetőként számos tartalmas vezércikkben és napi beszámolóban ismertette a világháború eseményeit, valamint a nagyközönség számára is könnyen érthető katonaföldrajzi

leírásokat is közölt a háború harctereiről. Az 1915-től megjelent *A nagy háború írásban és képen* című sorozat számára Pilch írta meg a világháború nyugati hadszínterén lezajlott hadiesemények összefoglalását. A Honvédelmi Minisztérium megbízásából 1917-ben értékes tanulmányt írt *A modern aviatika, a légi járművek szereplése a világháborúban* címmel. A Magyar Pedagógiai Társaság Könyvtára I. kötetében az 1917-es hadieseményeket összefoglaló résznek is ő volt a szerzője. Sikeres munkái közé tartozott *Az 1813. évi hermagori ütközet* című tanulmánya, amely az 1917-ben kiadott Fejérváry-émlékkönyvben jelent meg.

Emellett nagy számban írt ismeretterjesztő hadtudományi, valamint hadtörténeti cikkeket és tanulmányokat, amelyek 1914–1918 között a *Külggy-Hadügy*, *A Hadsereg*, *Az Őrszem*, *A Honvéd*, a *Hadtörténelmi Közlemények* és más lapok hasábjain jelentek meg.

A Honvédelmi Minisztérium nemzetvédelmi tanfolyama megbízásából 1920-ban indult kiadványsorozatban napvilágot látott *A világháború* című füzetet Pilch állította össze, amelyben a háború európai hadszínterein lezajlott eseményeket is ő foglalta össze. Munkásságának második időszakában, az 1920-as években szintén közölt kisebb cikkeket, tanulmányokat a 18–19. századi magyar hadtörténelem témaköréből, azonban érdeklődése a nagyobb összefoglaló művek felé fordult. Ebből az időszakból származik *A Ludovika Akadémia uttörő szerepe a magyar katonai szakirodalom terén* címet viselő cikke, amely a *Ludovikás Levente* 1923. évi 1. számában vált publikussá.

Pilch Jenő munkásságából kiemelkedik *A világháború története* című, József főherceg előszavával 1926-ban megjelent, több mint 400 oldal terjedelmű kötete. Pilch a Franklin Társulat felkérésére vállalta a maga korában hiánypótló mű összeállítását és szerkesztését. Pilch könyve volt az első magyar nyelvű szakszerű összefoglalás, amely a Nagy Háború egész történetét felölelte, méghozzá az olvasóközönség számára is közérthető stílusban. A háború szárazföldi hadműveleteinek lefolyásáról és a viláégés veszteségeiről szóló fejezetet Pilch maga írta, a többi téma megírásához pedig kitűnő szakembereket (Horváth Jenő, Trunkwalter Ödön, Ihrig Károly, Udvarý Jenő, Lutter János, Turcsányi Gyula) talált. A Pilch által szerkesztett kötet a Horthy-korszak első világháborús szakirodalmának egyik legértékesebb darabja. Az első olyan kötet, amely szintézisre törekedett, valamint kiterjedt bel- és külpolitikai, had- és gazdaságtörténeti kutatások eredményét foglalja össze, s a korábbiakhoz képest egyedülálló módon a világháborúra vonatkozó irodalommal is foglalkozik. A kötet a maga komplexitásában mutatta be a háborút, elsősorban az Osztrák–Magyar Monarchia szempontjából.

A Horthy Miklós kormányzóról írt, több mint 400 oldalas életrajzi könyve 1928-ban látott napvilágot, amely jó szakmai kritikát kapott, és még egy kiadást megért. A *Vereckétől napjainkig* című öt kötetes gyűjteményes munka szerkesztői 1929-ben Pilch Jenőt kérték fel Magyarország első világháborús és az 1918-as forradalomban betöltött szerepének összefoglalására. A cs. és kir. 32. gyalogezred történetét összefoglaló, 1929-ben megjelent kötetben Pilch volt a szerzője az ezred történetét 1741-től 1914-ig bemutató, 101 oldal terjedelmű fejezetnek.

Munkásságának harmadik időszakában már a nagyobb szintézisek elkészítésében jeleskedett. A *Hadifogoly magyarok története* című, 1931-ben megjelent kétkötetes mű szerkesztését is magára vállalta, s ő írta a bevezetést, valamint a *Magyar hadifoglyok Közép-Ázsiában* és az *Ausztria-Magyarország hadifogoly gyámolítása* című fejezeteket. A Pilch névvel fémjelzett írásmű kiadása az összes hasonló témájú külföldön megjelent szakmunkát megelőzte.

A két világháború közötti időszak reprezentatív hadtörténeti összefoglalója, *A magyar katona vitézségének ezer éve* címmel, 1933-ban jelent meg szintén Pilch Jenő szerkesztésében. Pilch mellett a korszak három másik legnevesebb hadtörténésze (Berkó István, Gyalókey Jenő és Markó Árpád) szerepelt a szerzők listáján. A Franklin Társulat által kiadott, kétkötetes, igényes kiállítású, sok képpel, helyzetvázlattal, fényképpel illusztrált díszes album a nemzet és az ifjúság hazafias nevelésére nagy hatást gyakorolt a korban. A színvonalas tartalmú és reprezentatív külsejű, továbbá olvasmányos stílusban megírt szintézis váratlanul nagy sikert aratott az olvasóközönség körében, olyannyira, hogy az utánnyomásokkal együtt 30 000 példány fogyott el belőle. A kötetben a török kor leírása, továbbá az 1848–49-es szabadságharcról szóló rész Pilch tollából született. Ahhoz képest, hogy a munka címe a magyar vitézség történeti áttekintését ígérte, a kötet többet nyújtott. Különösen igaz ez a megállapítás a 16–18. századról és 1848–49-ről – Pilch által – írt fejezetekre. A még ma is jól használható mű elsősorban Pilch Jenő tevékenységének eredménye, a Magyar Katonai Írók Körének legjelentősebb szellemi produktuma volt, amelyet Szekfű Gyula: *Magyar történet* című, 1935-ben megjelent munkájának V. kötetében a következőképpen jellemezett. „A katonai dolgokra nem csak ezen kort, hanem az egész magyar történetet illetőleg igen jó, szakemberektől első kézből készített előadást tartalmazó munka.”

A Pilch által szerkesztett *A hírszerzés és kémkedés története* című háromkötetes mű 1936-ban jelent meg a Franklin Társulat gondozásában. Ezzel a könyvvel ismét egy abszolút hiánypótló kiadványt sikerült összeállítania, hiszen a kémkedés világtörténetével foglalkozó munka ekkor még idegen nyelven sem látott

napvilágot. A nagyszabású, több mint ezer oldal terjedelmű műben a szerzők megismertetik az olvasókkal a hírszerzést és a kémkedést végző ismertebb személyeket, az általuk használt eszközöket, módszereket és tevékenységük eredményeit, kiemelve annak magyar vonatkozásait. Az ókortól egészen az első világháború végéig terjedő időszakot tárgyaló műben az auktorok kihangsúlyozzák példának okáért a velencei kémek szerepét a középkorban. A szerzők nemzetközi kitekintésben vizsgálják a kémkedés módszereit és eszközeit (például a diplomaták, katonai attasék ilyen jellegű tevékenységét). Különösen nagy hangsúlyt helyeznek (mintegy 200 oldalnyi terjedelemben) az első világháború hadviselő feleinek ilyen irányú tevékenységére, Ausztria–Magyarország és szövetségesei, az antant, továbbá az európai semleges országok hírszerző és kémelhárító tevékenységének elemzésére, bemutatására. Külön fejezetben összegezik a nők szerepét a kémkedésben, írnak a rejtjelezésről, az ipari kémkedésről, a szabotázsról, a propagandáról. Önálló fejezet ismerteti általában a kémelhárítás eszközeit és lehetőségeit. A szerzők kitérnek néhány nevezetesebb kémeset részleteire, például a sokak által ismert Dreyfus-, illetve a Redl-ügyre is. Pilch szeretett volna egy, a világtörténelem nevezetes hadvezéreit bemutató művet is írni, azonban az halála miatt már nem valósulhatott meg.

Hadtörténetírói, illetőleg szakírói munkássága mellett tudományos téren is figyelemreméltó pályáivet tudhatott maga mögött. 1911-től segédtagja, 1912-től haláláig tagja, 1914-től pedig előadója volt a Magyar Tudományos Akadémia Hadtörténeti Bizottságának, s ezen a posztján a magyar hadtörténetírás fejlesztése érdekében munkálkodott. 1916-ban a Magyar Történelmi Társulat igazgató-választmányi tagjává választották, ahol szintén a hadtörténelem ügyét képviselte. A Magyar Tudományos Akadémia 1918. május 2-i ülésén a Bölcsleleti, Társadalmi és Történettudományok Osztálya Történettudományi Alosztálya levelező tagjai közé választották meg. Akadémiai székfoglaló értekezését *A budai katonai törvényszék működése 1775-től 1848-ig* címmel tartotta meg 1918. június 17-én. Székfoglalójában (amely nyomtatott változatban megjelent az 1918. évi Akadémiai Értesítőben) egy új kutatási területre hívta fel az egyetemes és a magyar hadtörténetírók figyelmét. Kimutatta, hogy a hadbírószági iratok, okmányok alapján megismerhetővé válik a hadsereg belső élete. A levelező taggá történt választása óta folytatott, az átlagosnál magasabb szintű és kiemelkedő jelentőségű hadtörténetírói munkásságát méltányolva, 1935. május 16-án a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává választották. *A magyar csapatok szerepe az 1813. évi lipcsei csatában* című, rendes tagi székfoglaló értekezése, tulajdonképpeni utolsó munkája, halála miatt befejezetlen maradt. Pilch Jenő tudományos érdemeit nem

csupán pályatársai méltatták írásműveikben, hanem az MTA II. Osztályának 1937. október 18-i ülése is megörökítette azt jegyzőkönyvében.

Tudományos tevékenysége mellett több, a korszakban meghatározó szakfolyóirat szerkesztőjeként, illetve rovatvezetőjeként is maradandót alkotott. 1911. december 12-től segédszerkesztőként, 1913. október 9-től 1923-ig pedig szerkesztőként volt része az MTA Hadtörténeti Bizottságának folyóirata, a *Hadtörténelmi Közlemények* kidásában. Neki köszönhető, hogy a folyóirat, még ha csökkentett terjedelemben, de az első világháború idején is folyamatosan megjelent, majd a forradalmak után újraindult. Magyarország egyik legrégebbi társadalomtudományi folyóiratának szerkesztőjeként jelentős szerepet játszott a hazai hadtörténetírás fejlődésében, a magyar hadtörténeti irodalom gazdagításában, továbbá a hadtudományt a társadalomtudományok felé kitágító szemléletet honosított meg. 1919–20-ban a *MOVE*, 1920-ban a *Magyar Mars*, 1920–1921-ben a megjelenését az első világháború alatt szüneteltetett, 1921-től a Hadtörténelmi Levéltár által kiadott *Magyar Katonai Közlöny* című katonai folyóiratok szerkesztője, 1921–1923 között pedig a *Szózat* című folyóirat katonai rovatvezetője volt.

A két világháború közötti időszakra a magyar tisztikar fokozott közéleti jelenléte és szerepvállalása is jellemző volt. Az aktív politizálástól távol tartották magukat, a különféle társadalmi (tudományos, bajtársi, kulturális és egyéb szakmai) egyesületek bőséges lehetőséget nyújtottak a tevékenykedésükre. Pilch számára, aki abban az időben már elismert hadtörténeti, hadtudományi szakíró volt, a hivatalosan 1925. február 10-én megalakult és 1944-ig működött Magyar Katonai Írók Köre is nagyszerű lehetőséget teremtett arra, hogy szakértelmét, történelmi tapasztalatait a köz érdekében kamatoztathassa. A magyar katonai írókat tömörítő szervezet célja a magyar katonai irodalom fejlesztéséhez történő hozzájárulás volt, azzal, hogy lehetőséget teremt a katonai irodalom és az írói hivatás szempontjából fontos jelenségek és kérdések megvitatására, továbbá elősegíti az ország és a honvédség szempontjából kívánatos egységes irányvonal kifejlődését. A működési alapelvek között szerepelt az is, hogy a kör kapcsolatot keres és tart fenn mindazokkal a személyekkel és testületekkel, amelyek előmozdítják annak deklarált céljait, erkölcsileg és (amennyiben módjában áll) anyagilag is támogatja a katonai írókat, ezzel is segítve a fiatalabb írói nemzedék fejlődését, továbbá erkölcsi támogatásban részesíti a hazafias és katonás szellem épülése érdekében eredményesen működő szervezeteket és személyeket. Végül kihangsúlyozták, hogy a fenti szellemiséget károsan befolyásoló, magyar katonairói szellemi termékeket tevékenységükkel ellensúlyozni kívánják.

Pilch már 1924 októberében a kör megalakulása körül bábáskodott, hiszen az öttagú szervezőbizottság vezetője volt. A szervezet a korszak legillusztrisabb katonai vezetőit, valamint a honvéd tisztikar legtekintélyesebb tagjait tömörítette, továbbá élvezte a kormányzó támogatását is. A kör az Országos Tiszti Tudományos és Kaszinó Egyesület kebelén belül jött létre, és kezdetben annak a budapesti Váci utca 38. szám alatti épületében tartotta rendezvényeit. Az ügyvezető alelnöki tiszttel 1925 februárjától Pilch ezredes töltötte be. (Rajta kívül a rendes tagok közül három évre választott elnökséget Hazai Samu vezérezredes elnök, Szurmay Sándor gyalogsági tábornok társelnök, De Sgardelli Caesar őrnagy főtitkár, Pogány Sándor Gábor százados titkár alkotta.) A kör magába foglalta az elnökséget, továbbá a száz főben maximált tagságot, amelybe hetven rendes és harminc levelező tag tartozott. Tiszteletbeli tagok a magyar tudományos és irodalmi élet kiválóságai lehettek. A tagság három szakosztályba tömörült: a hadtudományi osztályba (hadászat, harcászat, hadszervezet, kiképzés), valamint a hadtörténelmi és a szépirodalmi osztályba. A katonai irodalmat valamilyen szinten művelők széles táborát volt tagja az egyesületnek. Fővédnöke vitéz József királyi herceg tábornagy volt. A kör jelentősége abban állt, hogy szakmai és szervezeti háttérként szolgált a hadtörténelemmel foglalkozó szakemberek számára.

Pilch Jenő elismerésre méltó tudományszervezői és népszerűsítő munkát végzett a Magyar Katonai Írók Köre tisztségviselőjeként. A szervezet rendszeresen pályázatokat hirdetett, pályaműveket jelentetett meg és terjesztett, előadásokat és nyilvános felolvasó üléseket tartott, bajtársi esteket szervezett, és részt vett a népszerű magyar, olasz, bolgár, német katonaestek megrendezésében. Nagy jelentősége volt a társadalom széles rétegeit megszólító rendszeres nyilvános felolvasó üléseknek, és az ehhez kapcsolódó eszmecseréknek, az ülések némelyikét a rádió is közvetítette. Az évente rendszeresen meghirdetett irodalmi pályázatokra (az Országos Tiszti Tudományos és Kaszinó Egylet biztosította a forrásokat) több tíz pályázat is érkezett. Tevékenysége jelentősen hozzájárult a katonatisztek általános és szakmai műveltségének emeléséhez, a bajtársi összetartozás eszméje és a katonai hagyományok ápolásához. A kör fennállása alatt működéséhez semmilyen anyagi hozzájárulást nem kapott, s végig fiskális nehézségekkel küzdött, ez a tény jelentősen korlátozta tevékenységének kibontakozásában. Anyagi forrásait csupán az alapítványok, az adományok, a felajánlások, a gyűjtések, valamint a belépődíjak képezték.

Pilch Jenő mind kutatóként és hadtörténészként, mind pedig szerkesztőként és tudományszervezőként maradandó értékeket teremtett és hagyott örökl

az utókorra. Komoly erőfeszítéseket tett azért, hogy a nemzetközi tudományos élet megismerje a magyar hadtörténetírás eredményeit.

Pályafutása során több osztrák–magyar, illetve magyar kitüntetés adományozásával is elismerték szakmai tehetségét, és a m. kir. Honvédség érdekében végzett eredményes munkálkodását. Ezek a viselés sorrendjében az alábbiak voltak (zárójelben az adományozás éve):

- Magyar Érdemkereszt III. osztálya (1929);
- Osztrák Császári Ferenc József Rend lovagkeresztje;
- Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon (1916);
- Bronz Katonai Érdemérem vörös szalagon (1911);
- Magyar Koronás Bronzérem (1925);
- Tiszti Szolgálati Jel II. osztálya (1920);
- Tiszti Szolgálati Jel III. osztálya (1915);
- Jubileumi Emlékérem a fegyveres erő számára (1898);
- Katonai Jubileumi Kereszt (1908).

Fentiekén kívül 1923. május 14-én a honvédelmi miniszter okirati dicséretben is részesítette „a budapesti honvéd központi könyvtár és a vidéki honvéd helyőrségi könyvtárak megalapozása és megszervezése körül szakértelemmel és nagy szorgalommal kifejtett eredményteljes közreműködéséért”.

Elévülhetetlen érdemeit a Ludovika Akadémián is elismerték: neve szerepelt a Ludovika Akadémia földszintjén, a két világháború közötti időszakban állított, az intézmény büszkeségeit felsoroló emléktáblán.

1937. szeptember 12-én hunyt el Budapesten, agyvérzés következtében, az I. kerület Krisztina körút 141. szám alatt.

Irodalom

Ács Tibor: A katonai szellem ébresztése. (Pilch Jenő hagyatéka). *Hadtudomány*, 11. (2001), 2. 98–102.

Bachó László (szerk.): *A magyar kir. Honvéd Ludovika Akadémia története*. Budapest, Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia, 1930.

Barczy Zoltán – Somogyi Győző: *Királyért és hazáért. A m. kir. Honvédség szervezete, egyenruhái és fegyverzete, 1868–1918*. Budapest, Corvina Kiadó, 1990.

- Farkas Gyöngyi – Jankó Annamária – Szijj Jolán (szerk.): *„Múlt nélkül nincs jövő”. A Hadtörténelmi Intézet és Múzeum története 1918–2003*. Budapest, Petit Real Kiadó, 2003.
- Hermann Róbert – Kincses Katalin Mária (szerk.): *A magyar hadtörténetírás története és aktuális kérdései*. Budapest, HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, 2015.
- Markó Árpád: Pilch Jenő 1872–1937. *Budapesti Szemle*, 262. (1942), 772. 150–170.
- Oroszi Antal: A Magyar Katonai Írók Köre 1824–1944. *Új Honvédségi Szemle*, (1995), 1. 88–93.
- Pollmann Ferenc: *Oroszlán, karddal és lúdtollal. Doberdói Bánlaky József élete és munkássága*. Budapest, Históriaantik Könyvesház, 2014.
- Rada Tibor: *A Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglalt története (1830–1945)*. I–II. kötet. Calgary–Budapest, Wise Tree, 1998–2001.
- Szöts Zoltán Oszkár: *Az első világháború az 1945 előtti magyar történetírásban. Nézőpontok, műfajok, intézmények*. Pécs, Kronosz Kiadó, 2020.